

УДК 378.22-796.011.1

Петришин О.В.

Petrishin O.

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ**THE GROUND OF METHOD OF PROFESSIONAL AND APPLIED PHYSICAL PREPARATION OF STUDENTS OF MEDICAL ESTABLISHMENTS**

На основі проведених автором досліджень констатується, що у сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема формування професійних якостей та навичок, які необхідні майбутньому медичному фахівцю під час подальшої професійної діяльності. Разом з тим, вивчення літературних джерел показало, що вчені, визначаючи завдання фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів, недостатньо уваги приділяють обґрунтуванню необхідних професійних психофізичних якостей особистості лікаря та не висвітлюють вплив засобів фізичної культури на виховання таких якостей, що й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження автора.

Автор статті розглядає професійно-прикладну підготовку студентів-медиків як процес навчання, який збагачує індивідуальний фонд професійно корисних рухових умінь і навичок, виховання фізичних і безпосередньо пов'язаних із ними здібностей, від яких прямо або опосередковано залежить професійна працездатність майбутніх лікарів.

Означене актуалізує необхідність вдосконалення програм професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів з обґрунтуванням оздоровчо-тренувальної технології фізичного виховання майбутніх лікарів, заснованої переважно на використанні ігрових видів спорту.

Дослідження автора передбачають вивчення проблем професійно-прикладної фізичної підготовки у системі фізичного виховання медичних вищих навчальних закладів, зокрема проблему формування професійних якостей та навичок, які необхідні майбутньому медичному фахівцю під час подальшої професійної діяльності.

Ключові слова: обґрунтування, методика, професійно-прикладна фізична підготовка, теоретичні засади, практичні технології, ігрові види спорту, медичні заклади, студенти.

Однією з головних складових підготовки студентів у ВНЗ є професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП) до майбутньої трудової діяльності, яка сприяє формуванню необхідних фізичних і психічних якостей, рухових навичок стосовно профілю майбутньої професії. Фізична і розумова працездатність студента мають спільну фізіологічну основу систем забезпечення, які пов'язані між собою (Н.А. Бернштейн, 1947; С.М. Іващенко, 2008; В.І. Лизогуб, 2010). Вона передбачає наявність адаптаційних можливостей, високого рівня фізичного здоров'я та розвитку рухових умінь і навичок. Тому низький рівень психофізичної підготовки може негативно впливати на ефективність засвоєння навчальних програм зі спеціальності, а в подальшому – на можливість бути працездатним фахівцем, особливо у медичній галузі [9, с. 6].

Сучасна система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах характеризується інтенсифікацією процесу навчання, психічною насиченістю, недостатнім обсягом рухової активності, і, як наслідок, недостатнім рівнем стану здоров'я та фізичної підготовленості до професійної трудової діяльності спеціалістів відповідного профілю (В.І. Носков, 2002; С.В. Остроушко, 1999; Б.М. Шиян, 2006) [3, с.136].

Упровадження ППФП у практику фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів медичного профілю створює передумови для скорочення термінів професійної адаптації, підвищення професійної майстерності, досягнення високої працездатності й продуктивності праці. ППФП ефективно сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню стійкості до захворювань, зниженню травматизму (С.А. Полієвський, 1989; С.А. Савчук, 2002). На думку вчених (О.В. Петуніна, 1996; Ю.М. Шкрєбтія, 2000; В.С. Ашаніна, Ж.Л. Козіної, 2007), професійна готовність майбутніх фахівців як інтегративний стан особистості поєднує оптимальну систему потреб, мотивів і здатностей, знань, умінь, навичок, досвіду, тобто того, що становить цілісну професійну компетентність фахівця і характеризує його ставлення до професійної діяльності. Професія майбутнього лікаря поєднана з неабиякими психічними і фізичними навантаженнями. Важкі соціально-економічні умови, що склалися у сфері медицини, недосконала політика стосовно забезпечення медичної галузі та захисту медичних працівників, проблема неухильного збільшення середнього віку населення України – все це становить додаткові вимоги до фахівців медичних закладів, серед яких – спроможність протистояти непростим умовам праці, стійкість до стресу, витривалість тощо [10, с. 153].

Сьогодні вчені (М.М. Бобирєва [1], В.І. Мандриков [4], І.Ю. Ніколайчук [6]) досліджують питання, пов'язані з впливом фізичного виховання на розвиток особистості фахівця медичної галузі. Згідно сучасних кваліфікаційних вимог, професійна підготовка лікаря передбачає гармонійний розвиток фізичних, духовно-моральних та духовно-естетичних якостей. Перед фахівцями, які здійснюють лікарську діяльність, постає завдання важливості для професіоналізму сформованості психофізичних якостей (темперамент, інтелект, сила нервової системи, емоційна стійкість, швидкість реакції тощо), основою яких є висока культура, гуманізм, уміння спілкуватися з хворими людьми, зовнішній вигляд, манера поведінки, які повинні відповідати оптимізму, організаційності, бадьорості, мужності, сміливості. Таким чином, фізичне виховання має надзвичайну важливість не тільки для збереження здоров'я студентської молоді, що опановує медицину, а й задля професійного становлення особистості майбутнього лікаря.

На основі проведених досліджень ученими В.А. Бароненко і О.А. Заплатиною виділено й систематизовано професійно графічні й спортографічні характеристики майбутніх фахівців, які доводять, що роботодавцем цінуються такі якості сучасного фахівця як стійкість до стресу, врівноваженість, оптимальний рівень тривожності, працездатність і рівень власного здоров'я. Серед вимог до професійно важливих якостей особистості науковці відзначають витривалість, низьку стомлюваність, високу працездатність, силові якості, а також силу волі, цілеспрямованість, нервово-психічну стійкість, наявність широкого діапазону функціональних можливостей серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату [10, с. 159-161].

Традиційні форми та методи підготовки студентської молоді до подальшої професійної діяльності та до деяких видів професійних робіт стали предметом особливої уваги як для фахівців фізичного виховання, так і науковців у сфері педагогіки та вищої освіти. При чому, визнання важливості і необхідності ППФП у системі спеціальної освіти накладає значну відповідальність на теоретиків та практиків фізичного виховання за якість досліджень, що проводяться у сфері багатогранних проблем ППФП. У останні роки на науково-методичних конференціях, у дисертаційних роботах, методичних рекомендаціях відзначено значну кількість матеріалів з різних аспектів ППФП. Однак у більшості публікацій в основі процесу професійно-прикладної фізичної підготовки залишаються положення і принципи, які орієнтують його лише на фізичні та психофізичні тренування майбутніх фахівців. Практично відсутні роботи, де ППФП була б органічно пов'язана з формуванням фізичної культури студентів багатопрофільних спеціальностей, яка б орієнтувала на подальшу професійну діяльність майбутніх фахівців (вибір професії, професійне самовизначення). Тому пошук покращення якості процесу ППФП на основі розробки технологій і програм, удосконалення методик і спортивно-ігрових технологій і нині залишається визначним для теорії та методики

фізичного виховання майбутніх лікарів, що й визначило актуальність теми нашого дослідження [4, с. 132-137].

Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики і освітньо-професійної програми підготовки фахівців спеціальностей 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія» і 7.12010005 «Стоматологія» свідчить про необхідність формування всебічно розвиненої особистості, яка дбає про збереження та зміцнення власного здоров'я і здоров'я своїх пацієнтів, підвищення розумової та фізичної працездатності. Однак у системі багаторівневої медичної освіти підготовка майбутніх медиків залишається малодослідженою. Не існує достатньої кількості посібників та методичних розробок для студентів вищих медичних навчальних закладів [7-9].

Разом з тим, вивчення літературних джерел показало, що вчені, визначаючи завдання фізичного виховання студентів вищих медичних навчальних закладів, недостатньо уваги приділяють обґрунтуванню необхідних професійних психофізичних якостей особистості лікаря та не висвітлюють вплив засобів фізичної культури на виховання таких якостей, що й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження: «Методика професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів».

Сучасні дослідження дозволяють стверджувати, що засоби та методи фізичного виховання значно використовуються для формування значущих професійно-прикладних якостей у спеціалістів різного профілю (А.Б. Барабанщиков, 1981; Е.А. Пеньковський, 1992; І.М. Медведєв, 1999; В.І. Косяченко, 2000), засоби фізичної підготовки здійснюють позитивне сприяння на розвиток рухових та морально-вольових якостей майбутніх фахівців в умовах навчального закладу (М.Я. Віленський, 1989; В.А. Кабачков, 1991; Р.Т. Раєвський, 1994; Ю.Д. Железняк, 2001) [5, с. 339-340].

Підготовка майбутніх спеціалістів медичного профілю, незважаючи на наявність визначної кількості наукових та методичних робіт з професійно – прикладної фізичної підготовки (В.М. Платонов, 1991; В.А. Земцов, 1999; С.М. Погудін, 2002), розроблена недостатньо, а дані, отримані ними, є протиріччя, що ускладнює їх практичну реалізацію [6, с. 14].

Тому потреба у вивченні професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних вузів, а також не розробленість цього питання зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації моделі формування психофізичної компетентності студентів вищих медичних закладів у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки засобами спортивно-ігрових технологій.

Аналіз науково-методичної літератури дозволив констатувати, що в Україні в багатьох вищих медичних навчальних закладах відсутній системний підхід до професійної діяльності: не розроблені навчальні програми багатопрофільних спеціальностей, які відображали б специфіку діяльності майбутніх фахівців; методику розвитку професійно-прикладних фізичних якостей тощо.

Завдяки нашим спостереженням та дослідженням програма ППФП майбутніх спеціалістів у процесі медичної освіти буде продуктивною, якщо: направленість професійно-прикладної фізичної підготовки студентів буде на формування значущих професійно-прикладних якостей спеціалістів різного профілю; програмний матеріал буде розроблений на основі системного підходу з використанням специфічних та не специфічних засобів; формування професійно значущих якостей буде адекватно відображати специфіку майбутньої діяльності випускників; нормативи з фізичної підготовки студентів будуть орієнтовані на нормативні критерії підготовки майбутніх фахівців.

З огляду на це були проаналізовані та визначені організаційні форми, засоби і методи ППФП студентів медичних вузів у відповідності з професійними компонентами діяльності фахівця.

Організаційні форми ППФП: обов'язкові та факультативні самостійні, самодіяльні, індивідуальні з прикладною спрямованістю.

Засоби ППФП: загальні прикладні фізичні вправи, спеціальні фізичні вправи.

Методи ППФП: суворо регламентовані вправи, ігровий, змагальний, коловий.

Також були проаналізовані та визначені професійні вимоги до майбутніх фахівців, які повинні будуватись з чотирьох блоків:

- 1) блок фізичної підготовленості;
- 2) блок психомоторики;
- 3) блок функціонального стану;
- 4) блок фізичного розвитку.

Таким чином, у галузі вищої медичної освіти виявляється різний результат навчання дисциплінам, які мають валеологічний компонент. Більшість вимог до випускників медичних вузів спрямовано на засвоєння знань, результат навчання лише деяких з них передбачає формування умінь і навичок реалізації принципів здорового способу життя у повсякденному житті і професійній діяльності.

Наукова новизна нашого дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації авторської моделі формування психофізичної компетентності студентів медичних спеціальностей у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки; обґрунтуванні використання засобів спортивно-ігрових технологій (виховна, спортивно-оздоровча, реабілітаційна, формувальна, діагностична, інформаційна) для формування фізичних і психологічних якостей студентів у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки; уточненні й модифікації поняття «психофізичної компетентності» як інтеграційної властивості (функціональної і особистісної готовності) людини, що забезпечує формування адаптаційних можливостей, розвиток розумової і фізичної працездатності, збереження та зміцнення здоров'я фахівця; визначенні динаміки показників розвитку психофізичних якостей майбутніх фахівців під впливом авторської методики застосування спортивних ігор у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки.

Практичне значення дослідження міститься у розробці авторської програми й методичного забезпечення навчального курсу «Фізичне виховання» для цілеспрямованого впливу на розвиток психофізичних якостей студентів на основі системного підходу з використанням засобів спортивних ігор; розробці навчально-методичного посібника «Психофізична підготовка студентів вищих медичних навчальних закладів» та експериментальної діагностичної методики оцінки техніко-тактичної і фізичної підготовленості майбутніх фахівців спеціальностей 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія» і 7.12010005 «Стоматологія» на основі впровадження спортивно-ігрових технологій у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки; створенні методичних рекомендацій для самостійної роботи майбутніх фахівців «Спортивні ігри для професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів»; удосконаленні педагогічних технологій фізичної підготовки майбутніх лікарів через упровадження спортивних ігор у процес викладання навчального курсу «Фізичне виховання» у вищих медичних навчальних закладах.

Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців повинна будуватися на основі концепції внутрішньої картини здоров'я та враховувати не лише їх біологічні і психоемоційні можливості, але й фізичні та соціальні резерви.

У подальшому дослідження передбачається провести вивчення інших проблем професійно-прикладної фізичної підготовки студентів у системі фізичного виховання медичних вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Бобырева М.М. Совершенствование методики профессионально-прикладной физической подготовки студентов медицинских вузов: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / М.М. Бобырева. – Алматы, 2008. – 27 с.

2. Горяная Г.А. Методические рекомендации по использованию средств и методов физической культуры для подготовки студентов к специальным условиям будущей профессиональной трудовой деятельности / Г.А. Горяная. – К.: Изд-во Киевск. ун-та, 1983. – 16 с.
3. Евсеев С.П. Физическая культура в системе высшего профессионального образования: реалии и перспективы / С.П. Евсеев. – СПб., 2007. – С. 136.
4. Мандриков В.Б. Технологии оптимизации здоровья, физического воспитания и образования студентов медицинских вузов: монография / В.Б. Мандриков. – Волгоград : ВГТУ, 2001. – 332 с.
5. Мудрик В.І. Виховання інтересу до професійно-прикладної й фізичної підготовки у студентів / В. Мудрик // Теоретико-методичні проєблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 339–343.
6. Ніколайчук І.Ю. Формування духовно-фізичних якостей студентів у системі фізичного виховання медичного університету: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / І.Ю. Ніколайчук; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2008. – 20 с.
7. Физическое воспитание и спортивное совершенствование студентов: современные инновационные технологии: научная монография / Под ред. проф. Раевского Р.Т. – Одесса: Наука и техника, 2008. – 616 с.
8. Фізичне виховання: Типова програма навчальної дисципліни для студентів вищих медичних навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. – К., 2009. – 30 с.
9. Фізичне виховання та здоров'я: програма навчальної дисципліни (курс за вибором) для студентів вищих медичних навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. – К., 2009. – 46 с.
10. Фурманов А.Г. Профессионально-прикладная физическая подготовка // Оздоровительная физическая культура: Учеб. для студентов вузов / А.Г. Фурманов, М.Б. Юспа. – Минск: Тесей, 2003. – С. 152-169.

On the basis of the researches conducted by the author it has been established, that the problem of forming of professional qualities and skills which need a future medical specialist during subsequent professional activity acquires in the modern terms of the special actuality. At the same time, the study of literary sources proved that scientists, determining the task of physical education of students of higher educational establishments, do not pay much attention to the ground of necessary professional psychophysical qualities of personality of doctor and does not light up influence of facilities of physical culture on education of such internalss, that stipulated the choice of theme of dissertation research.

The author of the article examines the professionally applied preparation of students-physicians as process of studies, which enriches an individual fund professionally useful motive abilities and skills, education of physical and directly related to them capabilities on which the professional capacity of future doctors depends straight or mediated.

The article shows the topicality of the necessity of perfection of the programs of the professionally applied physical preparation of students of higher medical educational establishments with the ground of health-improvement-training technology of physical education of future doctors, based mainly on the use of playing types of sport.

The researches of the author envisage the study of problems of the professionally-applied physical preparation in the system of physical education of medical higher educational establishments, in particular problem of forming of professional internalss and skills that need to the future medical specialist during further professional activity.

Keywords: *ground, method, professionally the applied physical preparation, theoretical principles, practical technologies, playing types of sport, medical establishments, students.*